

SON DÜZENLEME DE ÇÖZÜM ÜRETEMEDİ

‘Su’da yetki karmaşası

İsmail KÜÇÜK

Meteoroloji Müh. Odası Eski Başkanı

Son yıllarda su ile ilgili yeni yasal düzenlemeler yapılması hep gündemde tutulmaktadır. İlk önce Türkiye Su Enstitüsü (SUEN) kurulması, 5. Dünya Su Forumu Sekreteryası’nda görev yapanların, bu kurumda görevlendirilmesi düşünülmüştü. Neyse ki, şimdilik bu kurumdan vazgeçilmiş görünüyor.

Son Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile bakanlıklar düzeyinde yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. KHK ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve ana hizmet birimi olarak da Su Yönetimi Genel Müdürlüğü (SYGM) kurulmuştur. SYGM’nin görevleri arasında “su yönetiminin ulusal ve uluslararası düzeyde koordinasyonu” ön plana çıkmaktadır. Bu görev SUEN için de düşünülmüştü. Bu düzenleme ile ayrıca Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü’nün birçok görevi koordinasyon anlamında Bakanlık seviyesine taşınmıştır.

SUEN kanun tasarısı ve SYGM görevlerine bakıldığında, su ile ilgili kurumsal yapıların uluslararası kuruluşlar gözetilerek düzenlendiği KHK ile açıkça ortaya konmuştur.

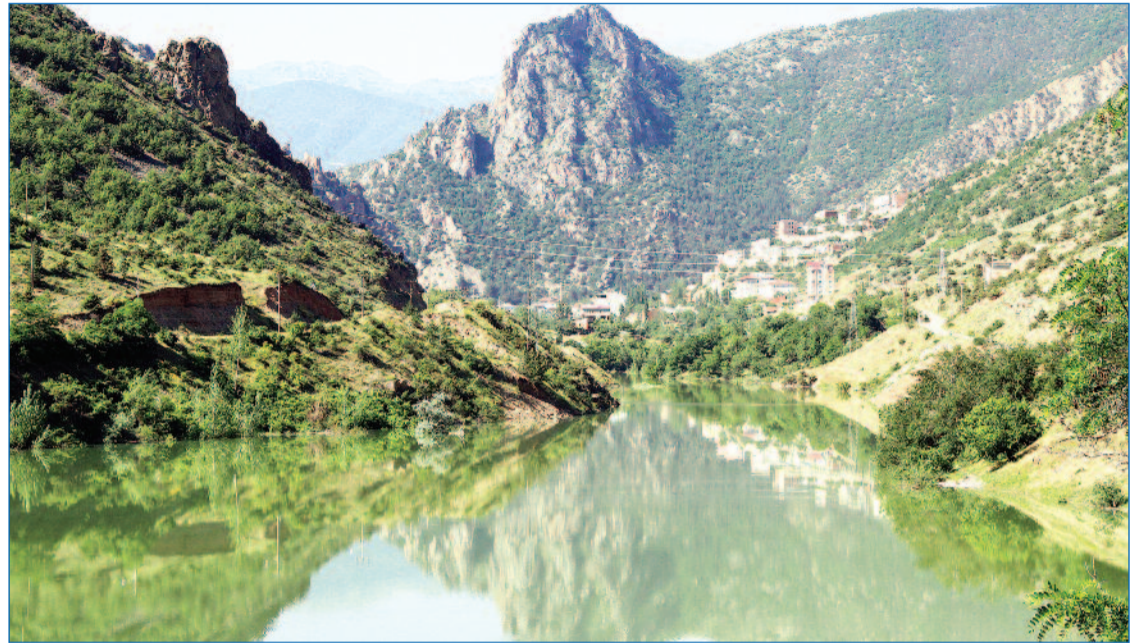
Su ile ilgili kuruluşların görevlerine ilişkin kuralları belirleyen yasalar

sürekli tartışılan konudur. Ancak, su kaynaklarının kirlenmesinde ve yok olmasında bu yasalar ile kurumların görevlerini yapamadıklarını savunanlar, uygulamadaki diğer etkileri (siyasi baskılar gibi) hep gizlemektedirler.

Ülkemizde su alanında kendini sorumlu gören çok sayıda kurum olmasına rağmen, kaynakların korunması ve su hizmetleri için kamu yararı açısından bir iyileşme söz konusu değildir. Su ile ilgili kararda, öncelikle suyun ölçümünden (nitelik ve nicelik gibi) başlamak üzere su yapıları projeleri ve sonrasında suyun kullanımına kadar olan süreç birlikte değerlendirilmelidir. Bu konularda bir dağınıklık ve karmaşa yaşandığı gerçeği inkar edilemez. Bu karmaşa, koordinasyon işiyle görevlendirilecek yeni bir kuruluşla değil, dağınıklığı giderecek oluşumla sağlanabilir.

Su ölçümleri ve planlama

Su hidrolojik döngüde olduğundan, su ölçümlerinde meteorolojik ölçümler de dikkate alınmalıdır. İlk meteorolojik ölçümlere kurumsal olarak, 1936 yılında Devlet Meteoroloji İşleri (DMI) Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla başlamıştır. DMI’nin kuruluş yasası, diğer kurumlarca yapılacak meteorolojik ölçümlerin mutlaka DMI’nin bilgisinde yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Sulara ait ölçümler 1935 yılında kurulan Elektrik İşleri Etüt (EİE) İdaresi Genel Müdürlüğü ile başlamıştır. Sonrasında 1954 yılında kurulan DSİ, su havzalarının planlamasında tek yetkili kurum olarak belirlenmiştir.

Daha sonra kurulup kapatılan Toprak Su Genel Müdürlüğü ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi kurumların planladığı su yapıları için DSİ’den onay almaları yasal zorunluluktur. Fakat yasalara uyulmadığından, birbirini olumsuz

olarak etkileyen ardışık göletler gerçeğini yaşamak zorunda kaldık. Günümüzde ise, bin günde bin gölet projesiyle benzer hatalar sürmektedir.

Günümüzde su ölçümleri, EİE ve DSİ’nin yanı sıra hiçbir yetkisi olmayan şirketler ya da kişilerce yapılmaktadır. Kamu dışında yapılan ölçümler için şu ana kadar belli bir kontrol sistemi oluşturulamamıştır. Şimdilik belgeli ölçümler sadece TMMOB Meteoroloji Mühendisleri Odası’nca denetlenen bazı şirketlerce yapılmaktadır.

Su kalitesinin izlenmesi konusunda

Türkiye’nin su sistemlerine ilişkin karmaşa, bakanlıkların görevlerine ilişkin son düzenlemede de giderilemedi. Görevlerde ve yetkilerde sadeleştirme ve tanımlamalar netleştirilmeli.

ise yeni kurulan SYGM’ye verilen görevlerin benzerleri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlı kurumlara da verilmiştir. Suyun kalitesinin yük hesapları, debi ölçümleriyle birlikte yapıldığı sürece yapılabilir. Yani su miktarı belli olmadan sadece kalite değerinin yeterli bir ifadesi yoktur. Buna rağmen, bazı kurumların, bir ya da iki kalite gözlemine dayalı hazırlattıkları su kalite raporları olduğu bilinmektedir. Bu raporların, görsel anlamda kaliteli renkli kağıt özelliğinden başka hiçbir bilimsel değeri yoktur.

HES’ler ve su

Hidroelektrik santrali (HES) demek, su demektir. Suyun miktarı ve rejiminin doğru bir şekilde tespit edilmesi, HES projelerinin ve uygulamada bu projelerin sucul yaşam üzerindeki etkilerinin ortaya konması için gereklidir. Bu konudaki eksiklikler nedeniyle, yapılmaması gereken bir çok HES projesine lisans verilmiştir.

Su yapılarının hidrolojisi ve jeolojinin gerçekçi verilerle hazırlanması

şarttır. Çünkü bu tesislerin bütün aşamaları öncelikle bu iki veriye bağlıdır. Buradaki yanlışlar projenin her aşamasını doğrudan etkiler. Özellikle su değerlerindeki hatalar tesisi atıl duruma getirebilir, taşkına neden olabilir. Bu tesislerin projelerinin hidroloji, jeoloji ve işletme çalışmalarını DSİ ve EİE değerlendirmektedir.

Bir yapının, aynı özelliklerinin, farklı iki kurum tarafından değerlendirilmesi doğru kararın verilmesi için gerekli olmayıp, değerlendirmeyi yapacak kişilerin yeterliliği ile ilgili bir durumdur. HES’ler için, DSİ ve EİE’nin ayrı ayrı görüş bildirmeleri doğru değildir.

HES’ler için yetkilendirilecek tek bir kurum, tesisin yapılacağı bölgenin özelliklerine göre ilgili diğer kurumların görüşlerini de alarak yöre halkının sürece katılımını sağlayıp bütüncül bir değerlendirme ile karar verilmelidir. Birden fazla kurumla kontrol sağlamaya çalışmak, yatırımcı ve karar vericiler için gereksiz iş yüküdür.

Karmaşa nasıl önlenir?

Su’daki karmaşık yapıyı düzeltmek için;

- Su ile ilgili kurumsal yapılanmada, koordinasyon görevi yapacak yeni oluşumlara değil, benzer işleri yapan kurumların birleştirilerek, su ölçümleri (debi, kalite, sediment gibi) ile havza planlamasına ilişkin görevler kurumsal olarak tek elde toplanmalıdır.
- Su ile ilgili ölçümlerde DMI Genel Müdürlüğü’nün kuruluş kanununun 27. maddesi örnek alınmalıdır.
- HES projelerinin teknik kısımlarının kontrolü için tek kurum yetkili olmalı.
- SYGM’ye verilen “ulusal su veri tabanlı bilgi sistemi” kurulması görevinin, su ölçümleri yapacak ku-

ruma verilmesi durumunda, daha sağlıklı ve güncel verilere dayalı su bilgi sistemi oluşturulabilir.

- Yetkisiz kişilerce yapılan su ölçümlerinin, projelerde kullanılmasına izin vermemelidir.
- Su için yetkilendirilecek kurum, meteorolojik olaylara bağlı oluşabilecek sel, taşkın ve çığ gibi olaylar hakkında “noktasal erken uyarı” yapılması amacıyla DMI ile ortak çalışmalıdır.
- Su veri tabanlı bilgi sisteminin yanı sıra “meteorolojik veri tabanlı bilgi sistemi” de oluşturulmalı ve bu sistemler araştırmacılara açık olmalıdır. ■

